

شان نزول سوره مائده

هدف و غرض جامع از این سوره، دعوت به وفای به عهدها و پایداری در پیمان‌ها و تهدید و تحذیر شدید از شکستن آن و بی‌اعتنا نبودن به آن است. در این سوره به رحمت خداوند متعال و آسان نمودن تکلیف بندگان و تخفیف دادن به اهل تقوا و ایمان اشاره شده و نسبت به کسی که عهد و پیمان با امام خویش را بشکنند و اطاعت او را ترک کند و حدود و پیمان‌های دین را نادیده بگیرد، سخت‌گیری شده؛ به همین جهت، بسیاری از احکام حدود و قصاص، داستان مائده زمان حضرت عیسی (ع) (که از خدا خواست مائده‌ای از آسمان برای او و یارانش بیاید)، داستان دو پسر حضرت آدم (ع) و اشاره به بسیاری از ظلم‌های بنی‌اسرائیل و پیمان‌شکنی‌های آنان در این سوره آمده است. در آیات دیگری از این سوره، خداوند بر مردم منت می‌گذارد که دینشان را کامل و نعمتشان را تمام کرد و طیبیات را بر آن‌ها حلال و خبائث را حرام نمود و احکام و فرمان‌هایی به دور از عسر و حرج بر آنان تشریح فرمود که مایه طهارت آنان می‌باشد.

نام‌گذاری این سوره به "مائده"، به خاطر این است که داستان فرود آمدن مائده (طبق و ظرف غذا) برای یاران حضرت مسیح (ع) در آیه ۱۱۴ از این سوره، آمده است.

این سوره پس از هجرت و در سال‌های پایانی عمر شریف پیامبر (ص) در مدینه نازل شد. برخی مفسران این سوره را از آخرین سوره‌های مفصل نازل شده بر پیامبر اکرم (ع) می‌دانند. (ر.ک: تفسیر المیزان، علامه طباطبایی؛ ج ۵، ص ۱۶۰ و ۱۶۱، مؤسسه اعلمی بیروت، تفسیر نمونه، آیت‌الله مکارم شیرازی و دیگران، ج ۴، ص ۲۴۱، دارالکتب الاسلامیه.)

بسیاری از مفسران قرآن معتقدند، شأن نزول برخی آیات سوره مائده، مانند آیه اکمال - که سومین آیه این سوره است - درباره روزی است که پیامبر اسلام (ص) حضرت امیرمؤمنان علی (ع) را به طور رسمی به جانشینی خود تعیین فرمود. در روایات فراوانی که از اهل تسنن و تشیع نقل شده، به

صراحت آمده که این آیه در روز غدیر خم و در پی ابلاغ ولایت علی بن ابی طالب (ع) نازل شده است. (ر.ک: تفسیر نمونه، همان، ص ۲۶۶ - ۲۷۲، الغدیر، علامه امینی، ج ۱، دارالکتب الاسلامیه.)

همچنین درباره شأن نزول آیه ۴ همین سوره گفته شده که "زیدالخير" و "عدی بن حاتم" که از یاران پیامبر اکرم (ص) بودند، به آن حضرت عرض کردند: ما جمعیتی هستیم که با سگ‌ها و بازهای شکاری، صید می‌کنیم؛ بعضی از آن‌ها زنده به دست می‌رسد و آن‌ها را سر می‌بریم، ولی برخی از آن‌ها به وسیله حیوانات شکاری کشته می‌شوند و ما فرصت ذبح آن‌ها را نداریم... تکلیف ما چیست؟ در این هنگام این آیه نازل شد و به آن‌ها پاسخ گفت.

از "عبدالله بن عباس" نقل شده که گروهی از یهودیان، خدمت پیامبر اسلام (ص) رسیدند و درخواست کردند: عقاید خود را برای آن‌ها شرح دهد؛ پیامبر (ص) فرمود: من به خدای بزرگ و یگانه ایمان دارم و آنچه بر ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و موسی و عیسی و همه پیامبران الهی: نازل شده حق می‌دانم و در میان آن‌ها جدایی نمی‌افکنم؛ آن‌ها گفتند: ما عیسی را نمی‌شناسیم و به پیامبری نمی‌پذیریم؛ سپس افزودند: ما هیچ آیینی را بدتر از آیین شما سراغ نداریم! در این هنگام آیات ۵۹ و ۶۰ سوره مائده نازل شد و به آن‌ها پاسخ گفت. (برای آگاهی بیشتر درباره شأن نزول آیات دیگر سوره مائده ر.ک: تفسیر نمونه، همان، ج ۴ و ۵، ذیل آیات سوره مائده.)